Hirschbein
Der intelligent

פּֿרץ הירשבּיין.

דער אינטעליגענט

אַ דראַמאַ אין 3 אַקטען.

פֿערלאַג „יבנה", ווארשא.

פּרייז 25 קאפּ.

ווארשא, תרס"ז.

דרוק. נ. סטאראָוואָלסקי, גענשאַ 18.

Деръ Интелигентъ,

Драма въ 3-хъ дѣйствіяхъ.

П. ГИРШБЕЙНА.

Тип. Н. Старовольскаго, Варшава, Гусья 18.

1907.

246.025
H61i

די פּערזאָנען:

אפרים. אַ טעסליער, 50 יאָהר.

רחל. זיין פרוי, 50 יאָהר.

נחום. 25 יאָהר } זייערע קינדער.

אסתר. 21 יאָהר }

אריה. רחל'ס אַ ברודער, 45 יאָהר.

גאלדע. אַ נייטערין.

יצחק. אַ קאָוואַל.

חיים.

שרה.

פאליציאנט, דווארניק, מענשען.

דער ערשטער און דער דריטער אַקט קומען פאָר אין אַ אויעזדנע שטעדטיל. דער צווייטער אַקט קומט פאָר אין אַ גרויסע שטאָדט אין דער ליטא.

ערשטער אקט.

ביי אפרים'ן אין דירה.

אַ הילצער'ן הויז אין עק שטאָדט. די סצענע בעשטעהט פֿון אַ שמאָל לאַנגען צימער מיט דריי פֿענסטער רעכטס. לינקס, ביים טיהר אַ גרויסער באַק־אויווען. אַביסעל ווייטער אַ וואַנד־אויווען. צווישען די אויווענס אַ טיהר אין א צווייטען קלענערען צימער. אויפֿ'ן מיט'ן שטוב שטעהט אויף אַ קליין בענקעלע אַ בעקערשע דייזשע. אַנטקעגען שטעהט אַ טיש מיט אַפּאָר בענקלאך. נעבען די פֿענסטער אַ שלאָפֿבאַנק. נעבען טיהר רעכטס, שטעהט אַ שרענקיל און נעבען איהם אויף דער ערד שטעהט אָנגעשטעלטע טעפּלאַך, טעלער א. ד. ג. נעבען אויווען, אין ווינקעל, שטעהט אַ פאָמילע צום אויווען, אַ קאָטשערע, א. ד. ג.

ענדע חשון. נאָך האלבער נאַכט.

אַ לאַנגע ווײַלע איז שטיל אוּן פֿינסטער אויף דער סצענע. ס'פֿאַנגען זיך אָן הערען פֿון צווייטען צימער קרעכצען — דאָס ס'קריפּען פֿון אַ בעט און ווידער שטיל. ס'הערען זיך מידע טריט. רחל קומט אַריין פֿון צימער, אין דער פֿינסטער איז איהר שווער צו מערקען. שטעהט אַ ווײַלע אין מיטען שטוב. גריבעלט זיך עפּעס אין טיש־קעסטעל, געפֿינט דאָרט שוועבעלאַך, צינדט איינס אָן און קוקט זיך אַרום ביים שיין. זי געהט אָנגעטאָהן אַנ'אַלט קליידעל און ניט קיין פֿערשפּילעט יאַקעלע. אויפֿ'ן קאָפּ אַ טיכעל. ביים טיש זעהט זיך אסתר שלאָפֿט אָנגעשפּאַרט אויף די הענד.

דאָס שוועבעלע פֿערלעשט זיך. זי צינדט אָן נאָך איינס, נעהמט אראָב פֿון וואנד דאָס לעמפיל און צינדט עס אָן. רעדט צו זיך אליין: „ניטאָ נאָך" „אזוי שפּעט, נאָך ניטאָ" קוקט א ווײלע אויף אסתר'ן און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. וואשט די הענד. הוסט זיך שטאַרק פֿונאנדער.

אסתר (ערוואַכט זיך). וואָס ביזטו מאַמע, אַזוי פֿריה אויפֿגעשטאַנען.

רחל. אַזוי שלאָפֿסטו עס די גאַנצע נאַכט? (קוקט זי אָן מוטערליך).

אסתר. ווי שפּעט קען עס איצטער זײַן?

רחל. אַרום דרײַ נעווים.

אסתר. אַ זײַגער צוועלף האָב איך געענדיגט די אַרבײַט און כ'בין אַנדרעמעלט געוואָרען. כ'האָב געמײַנט אז נחום וועט באַלד קומען, צום סוף... ביזט שוין, מאַמע, אויפֿגעשטאַנען קנעטען דעם ברויט?

רחל. יאָ, מײַן קינד. ס'וועט ניט זײַן אויף מאָרגען וואָס צו פֿאַרקויפֿען. מען מוז באַלד אײַנהייצען אין אויווען. (שווייגט א ווײלע). גאָט צו דאַנקען, הײַנט דאָס גאַנצע ברויט פֿערקויפֿט געוואָרען. ווען כ'וואָלט נאָך פֿאַר אַ יאָהרען געוועןן אָנגעהויבען באַקען; חאָטש ס'איז ניט פֿאַר מײַנע כחות. (זי נעהמט אראָב דעם צודעק פֿון דייזשע). מען קאָן שוין באַלד הייצען אין אויווען, שוין אויפֿגעגאַנגען, פֿערקנעטען און גלײַך הייצען.

אסתר. אַ גרויסער גליק.

רחל. און וואָס, מײַן טאָכטער, האָסטו אַנ'עצה, אַנ'אַנדערע?

אסתר. אַנ'עצה... ווען דער טאַטע וואָלט פֿערדינט.

רחל. ווען כ'וואָלט נאָך מיט עטליכע יאָהר צוריק אָנגעהויבען באַקען ברויט וואָלט אפֿשר דער טאַטע ניט געבליבען אָהן הענד.

אסתר. וואָלט ער ניט אַראָבגעפֿאַלען פֿון צווייטען שטאָק?

רחל. (זיפֿצט).

אסתר. אויב דו ווילסט, מאַמע, וועל איך אַליין פֿערקנעטען דעם ברויט, גוט מאַמע?

רחל. עט; סײַ ווי בין איך שוין אויפֿגעשטאַנען, געה

לעג זיך ווי געהעריג איז — געה בעסער שלאָפען. (שאַרט אין אויוועז מיט דער קאָפּשערע). די אַנדערע נאַכט שוין בלייבט זיין אָרט ליידיג. (זיפצט).

אסתר. ער איז נאָך ניט געקומען?

רחל. זעהסט דאָך.

אסתר. איך בין געווען אַזוי מיד — ווי אַ שטיין בין איך געפאַלען. מיר האָט זיך פון שלאָף געדוכט, אַז נחום קלאַפּט אין טיהר.

רחל. אָפּשר האָט ער געקלאַפּט און קיינער האָט ניט געהערט? נאָר דער טאַטע וואָלט דאָך הערען. מאַכט מיט אַנ'אויג ביט צו די גאַנצע נאַכט. (שווייגט א ווײלע). וואָס רעכענסטו, ביי איהר זאָל ער אַזוי שפּעט זיין?

אסתר. כ'ווייס ניט וואָס איהר פּלאַפּעלט — זי מיט'ן טאַטען האָבען זיך איינגערעדט — „ביי איהר" „ביי איהר"? ער האָט קיין שום הויז ניט. (שטיל).

אפרים. (רעדט שוואַך פון צווייטען צימער). נחום איז נאָך ניטאָ?

רחל. ניטאָ.

אפרים. האַ — האַ — האַ...

רחל. אַז ס'איז קיין מזל ניטאָ איז נאָך אַלעמען.

אפרים. וואָס האָט עס צו מזל? אַז דאָס איז קיין מענש ניט.

אסתר. וואָס איז ער עס קיין מענש ניט?

רחל. אַלע אין שטאָדט זענען מיר נאָך מקנא.

אפרים. א בחור פון פינף און צוואַנציג יאָהר — און דאָס הענגט ביי קראַנקע טאַטע מאַמע אויפ'ן האַלז.

רחל. (לעגט האָלץ אין אויוועז אריין, זיפצט).

אפרים. איצערע „מענשען"... געלערענט, געלערמערט, געלערמערט... און קיין קאָפּיקע אַפילו קאָן עס ניט פערדינען.

רחל. אַז ווען ער וואָלט נאָר וועלען... ס'איז קיין מזל ניטאָ. (פּאָרעט זיך ביים אויוועז).

אפרים. „אַ מלאכה איז מלוכה" האָב איך איין מאָל געזאָגט. ווען ער וואָלט געווען אַ בעל מלאכה, ניט אַ פּיטש

מיטש—אַ לײדיג־געהער—וואָס וואָלט איהם איצטער געפֿעהלט.., וואָס ?

אסתּר. דו ביזט דאָך אויך אַ „בעל מלאכה״ ?

אפרים (בײז). איהר הערט אַ ביסעל ? איך בין דאָך אויך אַ „בעל מלאכה״... וואָס וואָלט מיר פֿעהלען איך זאָל האָבען בײדע הענד ? איך זאָל זײן געזונד... איך האָב דאָך אײך אויס־געהאָדעוועט... איך בין געגאַנגען אֶפשר בעטלען פֿאַר אײך—וואָס ? קײן מאָל האָט קײן ברויט ניט געפֿעהלט אין שטוב.

רחל. ס'איז פֿאַרהאַן מלאכות, און עס איז פֿאַרהאַן מלאכות.

אפרים. כ'מײן. ווער הײסט איהם ער זאָל זײן אַ טעסליער? ס'פֿעהלט מלאכות, וואָס ? אַ זײגערמײַסטער, למשל; וואָס פֿעהלט אַ זײגערמײַסטער? אַ רײנע און אַ גרינגע מלאכה—וואָס נאָך ?

רחל (קניעט). אַודאי, אודאי...

אסתּר. ווען ער וואָלט די גימנאַזיע.

רחל. אַז ס'איז ניטאָ קײן מזל.

אפרים. אַ פֿערדישקײט! זײ חזר'ען עס נאָך איבער. אַ טעסליערס אַ זון, אַ קבצן וועט מען אין גימנאַזיע לאָזען.—משוגע זענט איהר? ס'קען גאָר אויף דער וועלט ניט זײן... קוקט ווער ס'איז דאָרטען—מאַגנאַטען!... נאָר צו וואָס דאַרף ער אין גאַנצען מלאכות? ער האָט דאָך נאָך דעם טאַטען ניט־אויסגעזויגען דעם גאַנצען קליאָק פֿון די בײנער.

אסתּר. שווײג נאָר דאָרט, טאַטע; אויב דו ביזט שוין אַזוי וועל איך דיר זאָגען, אַז ניט דײן ברויט עסט ער.

אפרים (בײז). וואָס?! דײנס עסט ער? איך עס אֶפּשר אויך דײנס? נײן! איך דאַרף ניט! מעהר דאַרף איך דײנע קײן פּרוטה ניט... ווי כ'האָב געלעבט ביז איצט וועל איך לעבען ווײטער אויך; אֶפּשר וועט גאָט אויף מיר זיך מרחם זײן און וועט מיר צוריק אומקעהרען מײנע הענד.

רחל. ער האָט שוין אָנגעהויבען... און וואָס זאָגט זי? אודאי איז זי גערעכט. וואָס, קענסט איהם אַרויסטרײבען פֿון שטוב, וואָס ?

אסתּר. אָבער ער שטענדיג זײנס — אַז זײן זון זאָל זײן

אַ „חַם"; אָט דאָס פֿערשטעה איך וואָלט איהם געפֿעלען זיין.

רחל. ביזט אַ נאַר, מיין קינד; מיט מיין גאַנצען לעבען וואָלט איך וועלען אַז מיין קינד זאָל זיין מיט לייטען גלייך: דערצו דאַרף מען אָבער האָבען געלד. ווען ער וואָלט געווען זיצען אין בית-מדרש לערנען, וואָלט ער שוין אָפּשר געווען טהון אַ שידוך ... כ׳וואָלט שוין אפשר זוכה געוועזען ביי דעם וואָס אין הימעל צו זעהן מיט מיינע אויגען אַנ׳אייניקעל ... איצטער, אַ טאָג נאָך אַ טאָג לויפט אַריבער... אַ וואָך נאָך אַ וואָך... גאָט אין הימעל ווייסט...

אפרים. ער האָט דאָך עפּעס דאָרט אַ „נאָך שלעפּעניש" וואָס שלעפּט זי זיך איהם נאָך? צוויי מתים געהן טאַנצען... דאָרטען שרייט איצטער אויך—וואָס מיינסטו?

רחל. אויף זיינע סאָבראַניעס מוז ער זיין.

אפרים (קומט אַרויס אויף דער סצענע. אָנגעשפּאַרט אויף אַ גרויסען שטעקען. די רעכטע האַנד העננגט אונטערגעבונדען אויף אַ טיכעל. אַ כאַלאַט אויף די אַקסלען. אויף די באָרוועסע פיס קאַלאָשען). יאָ, יאָ, די גאַנצע וועלט וועט ער גליקליך מאַכען.

אסתר. זאָג מיר, טאַטע, וואָס געפֿעלט דיר יאָ?

אפרים. די וועלט מאַכט איהר חָרֵב! אַנ׳איבערקעהרעניש ברענגט איהר אָן; רוהען לאָזט איהר ניט! (זעצט זיך ביים צווייטען בּרעג טיש אַנטקעגען אסתר׳ן).

אסתר. ווער לאָזט דיר נישט רוהען?

אפרים (שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ). ווער ס׳לאָזט מיר ניט רוהען אָ—אָ—אָ ... ווער בעט אייך?...

רחל. ער וועט נאָך חלילה אין טורמע פֿערפֿאַלען ווערען. מען טאָר נאָך ניט רעדען, ווערה איז מיר.

אסתר (אין אפרים׳ס זייט). זיי ווילען העלפֿען אַזוינע אומגליקליכע אָט ווי דו.

אפרים (מיט אַ ביטערען שמייכעל). „אַזוינע אומגליקליכע ווי דו" האַ—האַ. זיי קאָנען מיר העלפֿען? וואָס, מיינע געזונדע הענד וועלען זיי מיר צוריק געבען?

אסתר. מיט דיר איז ניטאָ וואָס צו רעדען.

אפרים (געהט אום). יאָ, יאָ ... מיט׳ן טאַטען קאָן מען ניט

רעדען ... וואָס פערשטעהט אַ טאַטע ? (צו רחלען). ווילסט שוין הייי־
צען אין אויווען ?

רחל. אודאי. געה לעג זיך. ס'איז דען ניט בעסער דיר
צו ליגען ?

אפרים. כ'האָב שוין קיין זייטען ניט. כ'מאַך דען צו מיט
אַנ'אויג די גאַנצע נאַכט ?

אסתר. דאַגה'סט פאַר דער וועלט.

אפרים. כ'פאַרשפאָר דאַגה'ן פאַר דער וועלט. עס סטייען
מיר מיינע אייגענע צרות.

אסתר. פאַר וואָס איך האָב קיין תהונה ניט ; וואָס נחום
זיצט נאָך אַ בחור.

רחל. וואָס מיינסטו טאָכטערשי — ס'אַקלייִנע זאָרג ? דער
מוח טריקענט אין קאָפּ !

אפרים. זיי ווייסען זעהר אויף וואָס פאַר אַ וועלט זיי
זענען.

אסתר (אויפגערעגט). כ'בעט אייך ניט איהר זאָלט דאַגה'ן
פאַר מיר און ניט איהר זאָל ניט שלאָפען צוליב מיר. לאָזט
מיר צו רוה !

רחל. ווער זאָל דאַגה'ן אויב ניט מיר ?

אסתר. אַפּולע האָט איהר מיר אָנגעהאָלפען מיט אייער
קרעכצערייַ דאָ. (מען קלאַפּט).

אפרים. דער תכשיט... געהט עפענט איהם דאָרט.

אסתר (געהט ארויס עפענען די טהיר).

אפרים. ס'איז ניט געהערט געוואָרען אין דער האַלבער
וועלט, אַז דרייַ אַ זייגער, נאַכט אין נאַכט, זאָל מען זיך אַראָב־
לאָזען אַהיים.

נחום (קומט אַריין. אַ מיטעלע וואוקס. אַ בלאַס נערוועזעס גע־
געזיכט. מיט אַ קליין טונקעל בערדעל. טראָגט ברילען. אסתר געהט
איהם נאָך). גוט נ'אָבענד וואָס קוקט איהר מיר אַלע אַזוי אָן ? איהר
האָט מיך ניט דערקענט ? (וואַרפט פון זיך אַראָב זיין מאַנטעל).

אפרים. כ'האָב דיך דערקענט. (שטיל).

נחום. וואָס פֿאַר אַ מִשְׁמָר איז עס היינט בײַ אײַך? נאָך נאָר ניט געגאַנגען שלאָפֿען?

רחל. איך בין אױפֿגעשטאַנען קנעטען דעם ברױט — און זיי — ווייס איך אַליין ניט וואָס זיי זיצען. וועסט אֶפּשר געהן עפּעס עסען?

אפרים (געהט אַריין אין צווייטען צימער, קרעכצט).

נחום (קוקט איהם נאָך). ווּעמען בעקלאָגט ער?

אסתר. לאָז איהם.

נחום (צו אסתר׳ן). וואָס שלאָפֿסטו ניט?

אסתר. כ׳בין אָנגעשטאַרט אָן טיש אָבגעשלאָפֿען ביז איצטער.

רחל. הער, נחום, איך וועל דיר געבען עסען און אַליין וועל איך זיך נאָך צושפּאַרען. כ׳וועל שפּעטער אַביסעל איינהייצען.

נחום. קאָנסט געהן שלאָפֿען, כ׳בין ניט הונגעריג.

רחל. וואו האָסטו געגעסען?

נחום. כ׳האָב געגעסען.

רחל. הערסט זיך אפּשר צו וואָס דער טאַטע קרעכצט?

אפרים (פֿון צימער). „דער טאַטע קרעכצט“, דער טאַטע איז אַ הונד אין שטוב.

נחום (אונגעדולדיג). מאַמע, מיינע וועש זענען אין אָרדענונג?

אסתר. פֿאָהרסטו טאַקי?

רחל. וואָס, וואָס פֿאָהרען? וואָס פֿאַר אַ וועש?

אסתר. און ווען?

רחל (פֿערוואונדערט). וואָס איז עס דיר פּלוצלונג אַריין אין קאָפּ? האָסט זיך דערשראָקען פֿאַר׳ן טאַטען?

נחום. איך האָב זיך ניט דערשראָקען פֿאַר׳ן טאַטען. כ׳האָב דאָ ניט וואָס צו זיצען, פֿאָהר איך.

רחל. און וואָס מיינסטו איז ערגעץ אַנדערש וואו? אומעדום אַלץ איין שוואַרץ יאָהר.

נחום. כ׳וועל זוכען וועל איך געפֿינען.

אפרים (פֿון קאַמער). ווען ער וואָלט זוכען קאָן מען דאָ אויך געפֿינען וואָס צו טהון. טויזענדער מענשען האָבען וואָס צו

טהון, לעבען, נאָר ער אַליין ... (שטיל, קיינער מערקט ניט זיין רעדען).
אסתר (אין דער שטיל). איך הייס דיר ניט פאָהרען.
נחום (שווייגט).
רחל (געריזהרט). לאָזען זיך אין פרעמדע שטעדט—ועסט דאָך דאָרט פון הונגער שטאַרבען.
נחום. געגוג מיר צו עסען נדבה־ברויט.
רחל. וואָס פאַר אַ נדבה ברויט? ווער רעדט דיר אַמאָל אוים חאָטש איין איינציג וואָרט?
אפרים. זאָל ער זיך פאָהרען, זאָל ער זיך פאָהרען וואוהין זיין האַרץ גלוסט איהם. אַ בחור פון פינף און צוואַנציג יאָהר—צייט אַליין צו פערדינען פאַר זיך.
רחל (דורך טרעהרען). אין גאָטעס ווילען. פערמאַך דאָרט דיין מויל. אַ מענש וואָס טונקט ניט איין קיין האַנד אין קאַלטע וואַסער—זיצט אין שטוב און מאַכט אַלעמען דעם טויט... וואָס קערהסטו דאָרט די וועלט, וואָס?
אפרים. אַבזורים! מיין לעבען האָב איך צוליעב אייך איבערגעפירט, אָהן הענד בין איך געבליבען. (געהט אַרוים אויף דער סצענע). ביז ווי לאַנג נאָך? ביז ווי לאַנג וועל איך מיינע אָדערען ציהען?! גענוג גענוג!
אסתר. קיינער בעט ביי דיר גאָר ניט. טשעפע נאָר דו קיינעם ניט. צו עסען האָסטו; אַ וואו צו זיין..
אפרים (רייסט זי איבער). כ'ווייס, — כ'ווייס, אַז איהר ווילט איך זאָל מיט'ן קאָפּ פערלייגען. (טופעט מיט די פיס). הער דו חצופה! דיינע האָר וועל איך דיר אויס־רייסען אויב כ'וועל עס פון דיר נאָך אַ מאָהל הערען. (געהט אין צימער אריין).
נחום. ש־ש־ש, נאָר ניט אַזוינע גוואַלדען. ראשית טשעפעט דיר קיינער ניט און ווידער האָט קיינער פאַר דיר קיין מורא ניט, איהר האָט געהערט קולות אַביסעל?
רחל (בעט זיך). לאָזט איהם קינדער, לאָזט איהם — ער איז דאָך משוגע געוואָרען.
נחום. ווער האָט מורא פאַר איהם. טאַנצט ניט וויסענדיג וואָס... האָב איך וועש?

רחל. נאָך וואָס פֿאָהרסטו?

אבֿתּר (וויינט). זאָל ער מיר זאָגען פֿאַר וואָס מאַכט ער מיר שטענדיג מיט דער בלאָטע צו גלייך? פֿאַר וועלכע מעשים סטראַשעט ער מיר שטענדיג, אַז ער וועט מיר די האָר אויסרייסען? שוין אַכט יאָהר אַז איך אַרבייט ווי אַ פֿערד, פֿערדין מעהר פֿון איהם און ער—זייניגעס, אַז ער קאָרמעט מיר... אויב אַזוי פֿאָהר איך אויך אַוועק פֿון דאַנען; וועלען מיר זעהן צו דיר וועט בעסער ווערען.

רחל. אָבער האָט רחמנות אויף מיר— ניט טענה'ט מיט איהם.

אפרים (בעווייזט זיך אין טיהר). מיינע יסורים רעדען אין מיר. די גאַל פּלאַצט מיר צוקוקענדיג זיך וואָס ער טהוט זיך אָב אין מיין שטוב. (שוואַכער). אַ „שונא" איז זיי זייער מאַטע מיינען זיי. שלעכץ ווינשט ער זיי — מיינען זיי. (צו אסתּר'ן). יעדער איינציגע פּרוטה וואָס איך נעהם ביי דיר שטעכט מיר אין האַרצען ווי מיט אַ מעסער... כ'קאָן ביי נאַכט מיט קיין אויג ניט פֿערמאַכען טראַכטענדיג וואָס פֿון אייך וועט ווערען...

אסתּר. קיינער בעט דיך ניט דו זאָלסט דאַגה'ן פֿאַר אונזערט וועגען.

אפרים. ווער זאָל דאגה'ן אויב ניט איך? — אַכט יאָהר אַז זי מאַכט קאָרסעטען און אַפֿילו קיין צובראָכענעם שיללינג האָט זי ניט — האָט קיין העמד אויף דאָס לייב ניט. און יענער דאגה'ט פֿאַר דער וועלט... פֿאַר אַלעמען; די גאַנצע וועלט מיט אַ מאָל וויל ער גליקליך מאַכען!

נחום. אפֿשר וועסטו מאַמע בעטען ער זאָל געהן שלאָפֿען אָדער, לכל הפּחות, זאָל ער שווייגען די פֿאַר שעה ביז כ'וועל אַוועק פֿאָהרען?

רחל (טהוט אַ מאַך מיט'ן האַנד און געהט אריין אין צווייטען צימער).

אפרים. „אין צוויי שעה אַרום פֿאָהרט ער אַוועק", (צו אסתּר'ן). האָסט איהם שוין אָנגעגרייט עטליכע רובל?

אסתּר. דו וועסט איהם ניט געבען.

אפרים. (צו אסתר'ן) וואָס וועט זײַן דײַן סוף, זאָג? זאָג וואָס וועט ווערען פֿון דיר אויב דו אַליין וועסט פֿאַר זיך ניט זאָרגען? (נחום געהט אַרויס אויף דער גאַס). בּיז ווי לאַנג וועסטו זיצען אַ מויד זאָג? דײַנע צעפּ וועלען דיר ווייס ווערען, ווער וועט וועלען אויף דיר אַפּילו אַ קוק טהון?... וואָס וועסטו מאַכען אָהן געלד? — יעדער נבזה בעט געלד...

רחל. (פֿון צימער). דאָס זאָג איך אויך.

אפרים. וואָס זענען בײַ זיי טאַטע מאַמע... (געהט צום פֿענסטער און קוקט אַרויס אין דער פֿינסטערניש). שולדיג איז זי. ווען זי וואלט איהם ניט געגעבען אויף דער הוצאה וואָלט ער געמוזט האָרעווען אָדער ער וואָלט חאַטש, לכל הפחות, ניט געווען אַזוי אַרײַנגעטהון אין זײַנע הבלים. אַז ער איז נאָך געווען אַ קלײנער בּין איך געווען מחויב איהם צו קאָרמענען— אָבער איצטער... אַזוינע קינדער דאַרפֿען שוין מפרנס זײַן טאַטע מאַמע.

רחל. איך פֿאַרלאַנג עס חלילה ניט פֿון זיי.

אפרים. און פֿאַר וואָס טאַקי ניט? אַז גאָט האָט מיך געשטראָפֿט, איך בּין אָהן הענד געבליבען — צו איז עס אַ תכלית קנעטען דײַזשעס צו די עלטערע יאָהרען? נאָך וואָס האָרעוועט מען קינדער אויב זיי זאָלען ניט אונטער שטיצען צו די עלטערע יאָהרען?

אסתר (ערענסט). איך אַרבּײַט פֿאַר נחום'ען.

אפרים. און ער אַליין?

אסתר. איהר פֿערשטעהט זעהר אַ סך ווער אײַער קינד איז.

נחום (קומט אריין). נו וואָס, איהר וועט שוין אויפֿהערען? ס'קאָן שיין זײַן גענוג... (שלעפּט ארויס א טשעמאָדאן פֿון אונטער'ן שלאָף באַנק). זי וויל זיי צו דער עלטער אַנ'אַנדער קאָפּ אויף די פּלייצעס אַרויפֿזעצען... כ'ווייס צי מײַנע זאַכען וועלען אַרײַן...

אסתר. געווים ניט אַרײַן.

רחל (קומט אריין שטעלט זיך אין מיטען שטוב). נו וואָס, דו פֿאָהרסט טאַקי?

נחום. זעהסט דאָך.

רחל. וואָס האָסטו מיר פריהער ניט געזאָגט?

נחום. טאָ וואָס וואָלט געווען?

רחל. וואָלט איך וואָס צוגעגרייט פאַר דיר; כ'וואָלט וואָס אָבגעבאַקען ביים ברויט און וועג אַריין צו נעהמען (נאָך א קורצען שווייגען, מיט א שוואַכע שטימע). זאָג, וואוהין פאָהרסטו?

נחום. כ'ווייס ניט וואוהין איך פאָהר.

רחל (קוקט איהם גלייך אין פנים). וואָס הייסט דו ווייסט ניט וואוהין דו פאָהרסט?

נחום. דער עקר וואָס כ'פאָהר פון דאַנען אַוועק..

רחל. וואַרום, וואָס פעהלט דיר דאָ?

נחום (ענטפערט ניט. פאַרעט זיך אין טשאַמאדאן).

רחל (צו אסתר'ן). דו האָסט דאָך געוואוסט אַז ער פאָהרט אַוועק, וואָס האָסטו גאָר ניט געזאָגט?

נחום (אין כעס). וואָס האָב איך אייך פאַר א מעשיות צו דערצעהלען?! פרעגען ביי אייך עצות? איך דארף פאָהרען, פאָהר איך!

אפרים (פון ציםער). טענה מיט זיי, טענה — זיי וועלען דיר נאָך אויסבאַטשען אויך.

רחל (קעהרט זיך אָב). אַ פאַלשע וועלט, וועה איז מיר, נאַריש, פאַלש... מען מאַכט זיך עס אַליין דעם טויט פאַר קינדער... די אויגען אויסגעקלאָגט (געהט צום אויווען). וואָס איז מיין גאַנץ מאַטערען זיך אויף דער וועלט אויב ניט צוליעב די שטיקלעך קינדער?... פאַר וועמען קנעט איך די דייזשעס מיט מיינע לעצטע כחות אויב ניט צוליעב די קינדער?... דער טאַטע ליגט אָהן הענד (וויינט).

נחום (געהט אום איבער'ן צימער אופגערעגט).

אפרים. ווי די הינט האָב איך זיי געדאַרפט אַרויסטרייבען, וואָלטען זיי איצטער ניט העגגען איבער מיין קאַרג.

נחום. ווער האָט דיר געבעטען פריהער האָבען קינדער און צו טרייבען זיי דערנאָך ווי הינט פון שטוב אַרוים?

אסתר. וואַרום וועמען קאָרמעט ער?

אפרים (קומט אריין). מערדער! זעהט, ווער האָט עס מיר געמאַכט, האַ?! (בעוויזט זיין צובראָכענע האַנד). צוליעב וועמען ליידט איך אַזעלכע צרות? ווי פיאַווקעס האָט איהר מיר מיין בלוט אויסגעזויגען! אַ פינף און צוואַנציג יאָהריגער בחור — וואָס הענגסטו אויף מיין האַלז?! כ'האָב קיין כח ניט! געווג!

רחל (צו אפרים). בערוהיג זיך; וואָס נעהמסטו זיך אַזוי דעם לעבען?

אפרים. וואָס הייסט?! ווי קען איך צוזעהן און שווייגען? די גאַל פּלאַצט אין מיר! כ'קען ניט צוזעהן וואָס ביי מיר אין שטוב טהוט זיך אָב... צו דאָס איז מיין סוף? אַזוי איז מיין סוף צו די עלטערע יאָהרען?... כ'האָב געהאָרעוועט דעם גאַנצען לעבען אויף זיי... אָהן כחות געבליבען און איצטער זאָל איך אַזוינס אָנקוקען... פאַר קיין פאַל ניט! ממזרים! כל זמן איך לעב...

רחל. אפרים! ביזט משוגע געוואָרען?...

אפרים. כ'בין ניט משוגע געוואָרען... די יסורים מיינע רעדען אין מיר.

אסתר. אויב דו ווערסט אַזוי קערען די וועלט, פאָהר איך אויך אַוועק פון דאַנען.

אפרים. געהט זיך! געהט!... כ'בעדאַרף אייך ניט. זאָל זיך מיר דוכטען אַז כ'האָב גאָר קיין מאָל קיין קינדער ניט געהאַט... אויב אַזוינע קינדער, איז שוין בעסער גלייכער גאָר ניט... פאָהרט אייך! גענוג!

רחל. אפרים!...

אפרים (געהט אריין אין צימער).

אסתר. טרייב מיר ניט. כ'עס ניט דיינס... פאַר דירה בעצאָהל איך אויך.

רחל. ווער בעט ביי אייך חשבונות?...

אפרים. געהט אייך, געהט... איהר זאָלט נאָר צוריק ניט קומען.

נחום (זעצט זיך ביים טיש אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויףביידע הענד).

אסתר. שרעַק זיך ניט, ער וועט צוריק צו דיר ניט קומען.

אפרים. „ער וועט צוריק צו דיר ניט קומען". מַן וועט איהם פון הימעל פּאַלען! פאַר דער גאַנצער וועלט דאַגה'ט עס, נאָר ניט פאַר זיך... קיין העמד האָט עס ניט אויפ'ן לייב ... פון זינען געה איך אַראָב בעטראַכטענדיג וואָס ביי מיר אין שטוב טהוט זיך ... ער זעהט דער טאַטע איז קראַנק, אַ גוסס, אָהן הענד, געהט אום—און ער זאָרגט פאַר דער וועלט ... ס'איז גאָר ניט צו גלויבען אַז מען זאָל עס וועמען דערצעהלען... ער פאָהרט ... וואָס וועט ער דאָרט טהון? אַ שטריק זאָל ער נעהמען און הענגען זיך דאָרטען ...

רחל. כ'ווייס אַז דו וואָלסט עס וועלען.

אפרים. מיר איז סיי ווי אַליץ איינס. איידער אַזוינע קינ־דער — גלייכער גאָר ניט. כ'בעדאַרף גאָר ניט, כ'וועל פאַר־קויפען די שטוב, דעם שטאַל און כ'וועל ווי ס'איז לעבען. כ'וועל זיצען אין בית מדרש אונטער'ן אויווען און תהילים זאָגען. איהר האָט מיר דערקירצט מיינע יאָהרען. סיי ווי וועל איך שוין לאַנג ניט אָנציהען ...

רחל. אֶפשר פינפציג מאָהל האָב איך שוין געהערט די חכמה.

אפרים. דאָס וואַסער גרייכט מיר שוין ביז'ן האַלז!

נחום (געהט אום אויפגערעגט).

רחל (וויינט). פאַר וואָס האָב איך עס אַזוי פערזינדיגט ביי גאָט?... פאַר וואָס שטראָפט עס מיר גאָט אַזוי? ווער איז מיר... איין זאַך איז מיר געבליבען; אָנבינדען אַ שטיין אויפ'ן האַלז און אַריינוואַרפען זיך פון בריק אין וואַסער אַריין ... אַ קללה פון גאָט ליגט אויף מיין שטוב ... אַ קללה פון גאָט. (אַ דריי־קענדע פויזע).

אסתר. ווער שטערט אייך אייער רוה? וואָס קעהרט איהר די וועלט ניט וויסענדיג פאַר וואָס און פאַר ווען?... ווער טשעפּעט אייך? ווער נעהמט ביי אייך?... קיינער בעדאַרף ניט אייערם... כ'קען שוין ניט צוהערען ... ער טרייבט מיר פון שטוב...

ער ו־עט מיר די האָר פון קאָפּ אויסרײַסען ... פאַר וואָס ?.. צו ווייסט ער וואָס ער רעדט ?... פאַר וועמען האָרעוועט איך פון פריה ביז נאַכט ? ער האָט צובראָכען אַ האַנד — וועמען מאַכט ער שולדיג ? זי קנעט די דייזשעס ... איך בלענד מיר מיינע אויגען ביי די קאָרסעטען — און ער זיצט אין שטוב און פערביטערט דאָס לעבען ... (שטיל).

נחום (בלייבט שטעהן אַנטקעגען טיהר פון צימער) . ביזט גע־רעכט טאַטע ... יאַ, יאַ ביזט גערעכט ... עלטערע קינדער דאַר־פען ניט הענגען ביי טאַטע מאַמע אויפ'ן קאַרג ... (מאַכט מיט'ן האַנד) ביזט גערעכט ... ביזט גערעכט ...

פאָרהאַנג.

צווייטער אקט.

א סאַלקע אין אַ פאָרשטאָדט.

אַרום די ווענד שטעהן דריי אייזערנע בעטען, אין מיטען צימער א רונדער טישעל. אויפ'ן טיש ברענט אַ לאָמפּ מיט אַ ווייסען אַבאַזשור. אויף די ווענט, ערטערווייז, הענגען בגדים. אָנפאַנג ח'שון, אין אָבענד.

נאַלדע (אַ בלאָנדינקע פון אַ יאָהר 24 זיצט ביים טיש און נעהט מיט פּליים אַ לאַנגע ווייסע. הויבט זיך אויף: געהט דורך א פּאָר מאָל דורכען צימער. רעכענט וואָס, פריהער אויסוועניג, נאָכהער מיט אַ בליי-שטיפט אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער. זעצט זיך צוריק צו איהר אַרבייט. ס'הע-רען זיך טריט הינטער'ן טהיר. זי הערט זיך צו).

נחום (קומט אַריין). גוט נ'אָבענד. (בלייבט שטעהן נעבען פענסטער).

נאַלדע. פריה געקומען. ס'איז גאָר ניט געווען קיין פער-זאַמלונג?

נחום (שוואַך). ס'איז יאָ געווען (אין א ווייטע אַרום). די מיידעל איז שוין אַוועקגעגאַנגען?

נאַלדע. זי איז אַוועקגעגאַנגען (אין אַ ווייטע אַרום). וואָס ביזטו עפּעס אויפגערעגט? ס'האָט וואָס געטראָפען דאָרט?

נחום (שווייגט).

נאַלדע (זוכט אויפ'ן טיש). אַ בריעף איז פון דיינעטוועגען אָנגעקומען—אָט איז ער (דערלאַנגט איהם).

נחום. פאַר מיר? פון וואַנען? וואָס שרייבט מען מיר? (נעהמט דעם בריעף אָהן חשק).

נאַלדע (שמייכעלט). פון וואַנען זאָל איך וויסען וואָס מען שרייבט דיר? וואָס איז מיט דיר היינט?

נחום (לעזט דעם בריעף פערוואונדערט). די שוועסטער...

אסתר קומט צו פאָהרען!

גאלדע. דיין שוועסטער? היינט?

נחום (קוקט אין בריוועל אריין). זי קומט; היינט נאָך, ווייזט אויס קומט זי.

גאלדע. נאָך וואָס, שרייבט זי ניט?

נחום. דאָס איז עפּעס ניט אומזיסט. ס'האָט וואָס געטראָפען אין דער היים.

גאלדע. אין בריעף איז גאָר ניט דערמאָנט, וואָס זי קומט?

נחום. אָט שרייבט זי (לעזט): „איך האָב בעשטעטיגט נאָך מאָרגען אַרויסצופאָהרען. כ'פאָהר מאָרגען אַרויס" (טראַכט א ווייל־זוכט אין די קעשענעס). וואָס קאָן איצטער זיין דער זייגער — ניטאָ קיין זייגער... זי קומט מיט'ן צוג, יאָ זי איז שוין געווים אויפ'ן וואָקזאַל.

גאלדע. רעכענסט איהר געהן בעגעגנען?

נחום. כ'וואָלט וויסען געווים אַז כ'וועל זיך מיט איהר טרעפען וואָלט איך געגאַנגען.

גאלדע. זי מוז דאָך האָבען דיין אַדרעס; זי וועט מסתמא טרעפען (שטיל).

נחום (לעזט נאָך אַ מאָל פאַר זיך דאָס בריוועל). וואָס קען זי עם פלוצלינג איצטער קומען?

גאלדע. וואָס ביזטו אַזוי צורודערט? אָט וועסטו באַלד האָבען אַ גאַסט... זי מוז זיין אַ „מענש" די שוועסטער דיינע.

נחום. נו, נו.

גאלדע. אפשר איז דיר ניט אַנגענעהם צו טרעפען זיך מיט איהר דאָ ביי מיר אין שטוב?

נחום (אַביסעל ווי פערשעמט). וואָס הייסט?

גאלדע. אַזוי זיך; ס'איז ניט אַנגענעהם...

נחום (שווייגט).

גאלדע (שפּאַרט אין איהם איהרע אויגען). זאָג, נחום. שעם זיך ניט פאַר מיר — ס'איז דיר ניט אַנגענעהם?

נחום. אַלעם איינס...

גאלדע. פֿון דעסטוועגען בעטראַכֿט זיך, אויב...
נחום (אַביסעל אויפֿגערעגט). ניט דאָס אין גאַנצען.
גאלדע (אונרוהיגליך). כ'פֿערשטעה ניט, נחום.
נחום (שווייגט).
גאלדע. ס'איז דיר דאָ ענג מיט מיר?..
נחום (פֿעסטער). ס'איז גאָר עפּעס אַנדערש. ניט אַלץ איז גרינג אַרויסצורעדען... ס'קומט אַמאָל אויס ניט ווילענדיג צו שווייַגען.
גאלדע (ווי זי וואָלט וואָס שפּירען). אַדרבה, פֿאַר מיר מעגסטו אַלץ רעדען. פֿאַר מיר האָסטו גאָר ניט וואָס צו בע־האַלטען...
נחום (קוקט ניט אין גאָלדעס זייט). פֿערקעהרט, מיר איז דאָ ניט ענג מיט דיר צוזאַמען.. נייַן כ'וועל עס קיין מאָהל ניט זאָ־גען... מיר פֿערדריסט מעהר ניט אויף איין זאַך — אויף זיך אַליין פֿערדריסט מיר... גלייַך ווי מיר האָבען זיך בעקאַנט האָב איך דיר פֿערגעסען צו זאָגען עטליכֿע ווערטער — מעהר ניט ווי אַ פּאָר ווערטער...
גאלדע. האָסט גאָר ניט פֿערשפּעטיגט; קענסט נאָך איצ־טער אויך זאָגען.
נחום (רעגט זיך, רייסט, ניט שפּירענדיג דעם בריעף אויף שטיקלעך). כ'האָב פֿערגעסען דיר צו זאָגען אַז מייַן איצטיגער בעציהונג צו דיר האָט קיין שום שייַכֿות ניט מיט מייַן צוקונפֿט... כ'מיין ניט חלילה אַז איך און דו... נייַן, דאָס לעבען צווינגט.. מיט גוואַלד צווינגט עס.
גאלדע (שטעלט זיך). וואָס עפּעס פּלוצלינג האָסטו גע־בומען פֿילאָזאָפֿירען... צוקונפֿט... צוקונפֿט...
נחום. זאָל איך גאָר ניט קלערען איבער מייַן צוקונפֿט?
גאלדע (מיט אַ געמאַכטע פֿעסטקייט). דאָס האָט מיט דעם גאָר ניט וואָס צו זאָגען... איך שעץ דיך... איך, פֿערשטעהסט, ניט מעהר ווייַל מיר אַרבייַטען אין איינעם... פֿאַר איין אידיאַל... ניט נאָר פֿאַר מייַנער אָדער פֿאַר דייַן צוקונפֿט אַליין...

נחום. האסט פֿערגעסען וואָס דו האָסט מיט אַ מאָנאַט צוריק גערעדט.
גאלדע. כ׳האָב גערעדט... ס׳איז געווען נאַרישקייטען... כ׳האָב קיין מאָהל אין מיין אייגענעם לעבען... אין מיין פּריוואַטען לעבען... ניין, מיר איז געווען טייער דאָס וואָס כ׳האָב געפֿונען אַ חבר אין לעבען מיט וועמען אין איינעם צו קעמפּפֿען...
נחום (זיין שטימע ציטערט). ווייסט ניט וואָס כ׳לעב איבער. וואָס ביי מיר אין האַרצען איז.
גאלדע. איך וויל גאָר ניט טראַכטען וועגען מיין פּריוואַטען לעבען. ווען כ׳האָב אַ מאָהל געפּלוידערט וואָס... דאָס איז געווען מעהר ניט אַ שפּיעלכעל אויף אַ סעקונדע...
נחום (נאָך אַ קורצען שווייגען). כ׳האָב צופֿיעל מקריב געווען מיין לעבען... (שטייפֿער). פֿאַר פֿרעמדע וועגען האָב איך מיין גאַנץ לעבען געאָפּפֿערט.
גאלדע (פֿערוואונדערט). כ׳פֿערשטעה דיך ניט.
נחום. דאָס גאַנצע לעבען מיינס, מיין האַרץ מיט מיין נשמה אין איינעם האָב איך אַוועקגעגעבען... כ׳בין שוין באַלד זעקס און צוואַנציג יאָהר אַלט... אַלץ—אַלץ אַוועקגעגעבען...
גאלדע (בלאַס). כ׳האָב געשפּירט וואָס... כ׳האָב די לעצטע צייט געמערקט וואָס אויף דיין פּנים... נאָר דאָס... (פֿעסט) פֿאָלג מיר, נחום — פֿערגעס. אַלץ פֿערגעס... דאָס איז עפּעס מעהר ניט ווי אַן אַנדרוק אויף אַ מינוט... פֿערגעס!..
נחום. איך קאָן ניט פֿערגעסען. צופֿיעל דערמאָנט מען עס מיר.
גאלדע. וואָס הייסט?
נחום. געוויס דערמאָנט מען מיר... כ׳פֿערלאַנג ניט מען זאָל מיר פֿאַר מיין אַרבייט צאָהלען מיט כבוד. — ניין, ניט דאָס פֿערלאַנג איך... נאָר מען זאָל מיר פֿערשטעהן... פֿיהלען מיין... כ׳האָב דאָס רעכט צו פֿאָדערען... כ׳האָב דאָס רעכט...
גאלדע (רייסט איהם איבער). יעדער בעזונדער פֿערשטעהט דיר און...
נחום (רעגט זיך). אַ טעות! פֿאָלג מיר אַ טעות... דומ

הײַט גרויסע... כ'האָב מיר אַלײן אויסגעלאַכט. דעם גאַנצען לעבען מײַנעם שטרײַט איך מיט די פּאַראַזיטען... מיט די מענשען פּרעסער... און הײַנט... האָב איך זיך דערוואוסט אַז איך אַלײן בין ניט מעהר ווי „אַ פּאַראַזיט"... אַז איך אַלײן בין אַ „גאָר-נישט", — אויף יענעם'ס חשבון פּיטער איך זיך.

גאָלדע. קײנער זאָגט עס ניט

נחום (מאַכט מיט'ן האַנד). מעהר אַרבײַטען — קאָן איך ניט! (נעהט אום).

גאָלדע. וואָס איז געשעהן אַזוינ'ס?

נחום (רעדט צו זיך אַליין). אַלץ געשלײַדערט... אַלץ געוואָרפען... אַלץ פערגעסען... כ'האָב פערגעסען אַז איך בין אַלײן אַ שטיקעל מענש... כ'האָב דאָס רעכט וועגען זיך אויך צוטראַכטען... פּלוצלינג דערמאָנט מען מיר אַז איך לעב אויף זײער רעכנונג... זײ לײַדען... זײ הונגערען... ציהען די אָדערען... און די אינטעליגענטען לעבען אַ וואוילען טאָג פאַר זײער שווײס...

גאָלדע. און אַז עפּעס אַ אידיאָט האָט געזאָגט... (עס קומען אַריין חיים, זלמן, יצחק און שרה. בעגריסען זיך מיט גאָלדען).

נחום (שטעהט ביים פענסטער דער קאָפּ אַראָבגעלאָזען).

שרה (צו גאָלדען). פאַר וואָס ביזטו הײַנט ניט געקומען אויף דער פערזאַמלונג?

גאָלדע. כ'האָב ניט געהאַט קײן צײַט.

חיים (צו נחום'ען) אָט איז ער דער יחסן. וואָס ביזטו אַנטלאָפען געוואָרען?

יצחק. אונזערע אינטעליגענטען פעהלט נאָך אַביסעל ערציהונג.

זלמן. פאַרמאַך דײַן מויל וועט זײַן פיעל גלײַכער.

חיים (בייז). יצחק! אויב דו וועסט מיט גוטען ניט שווײַגען וועט מען דיר מיט געוואַלד...

יצחק. דאָס מויל פערמאַכען?

גאָלדע (פיהרט אָב אָן אַזייט שרה'ן און זיי סוד'ן זיך).

זלמן (זעצט זיך). וואָס פֿאַר אַ טומעל עס זאָל ניט ווערען אין גרופּע איז שטענדיג יצחק שולדיג...

יצחק (שפּאַצירט אום). איהר פֿערשטעהט זעהר אַ פּולע. אַלע פֿערשטעהט איהר... מען טאָהר קיין וואָרט ניט אויסרעדען... אַרום געהן מיט פֿערמאַכטע אויגען... כ'בעדאַרף איבער זיך קיין נאַטשאַלניקעס ניט האָבען.

זלמן. אָבער ווער ביזטו פֿאַר אַ „איינער" זאָג?

חיים. איך וועל אַלע מיינע כחות אָנווענדען מען זאָל איהם אויסשליסען פֿון דער אָרגאַניזאַציע...

יצחק. מיט אַזאַ סטראַשוניק וועט איהר מיר מיין מויל ניט פֿערשליסען...

שרה. כ'זאָג אַז אַלע מחלוקת'ן קומט אַרויס פֿון איהם.

יצחק. איהר קענט זיך מיר אויסשליסען, אויסמעקען... דאָס מויל וועט איהר מיר ניט פֿערמאַכען... כ'בין אַ פּראָסטער אָהן שפּיצען ווי איַערע... אַז כ'זעה אַנ'עולה —זאָג איך—קיינע עוולות פֿערטראָג איך ניט!

גאלדע (שפּאַרט אויף יצחק'ן איהר בליק). למשל, זאָג.

יצחק. „למשל" זיי ווייסען וואָס איך וויל... צוליעב דעם איז נחום היינט ענטלאָפען געוואָרען פֿון דער פֿערזאַמלונג. ניטאָ ביי מיר קיינע יחסנים!

נחום (געהט אום איבער'ן צימער, ווי ער וואָלט גאָר ניט הערען וואָס מען רעדט).

גאלדע (ווענדט זיך צו שרה). זאָג, וואָס איז געשעהן?

יצחק. איך...

חיים (רייסט איהם איבער). „איך". וואָס פֿאַר אַ „איך" ביזטו עפּעס?! האָסט קיין שום דעה ניט — אַ פּראָסטער חם ביזטו!...

יצחק (ווענדט זיך קאַלט צו אַלעמען). איהר האָט געהערט? זאָגט, איהר האָט געהערט נאָר וואָס?.. (בעווייזט אויף חיים'ן). אָט געגען ווען איך שטריים... מיט אַלע מיינע כחות וועל איך קעמפּפען אַז דאָס זאָל ניט זיין ביי אונז... כל זמן מיר וועלען הערען פֿון אונזערע נאַטשאַלניקעס אַזוינע ווערטער, קענען מיר ניט געהן מיט זיי האַנד ביי האַנד!..

חיים. ווײַל דו ביזט אַ „חם"; אַ „אידיאָט" ביזטו.

יצחק. כ'האָב אויף דיר קײן פֿערדרוס ניט...

נחום (בלײבט שטעהן אין מיט'ן צימער). איך בין שוין דער־גאַנגען פֿאַר וועמען איך ברענג קרבנות.

שׂרה. דאָס קען איך אויך ניט פֿערטראָגען. צעהן־מאָל אַ טאָג הער איך פֿון אונזערע אינטעליגענטען אַז דאָס גאַנצע לעבען זײערס זענען זײ מקריב פֿאַר אונז... כ'האָב עס פֿײַנד.

יצחק (צו זיך). מען טאָהר ניט זאָגען אַז די אינטעליגענטען לעבען אויף דעם רעכנונג פֿון...

חיים (בײז). ליגען זאָגסטו!

יצחק. אמת זאָג איך! (קלאַפּט זיך אויפ'ן האַנד). איך שעץ נאָר אַזוינע, וועלכע האָבען מאָזאָליעס אויף די הענד פֿון אַרבײַטען... זײ שעץ איך! כ'וויל ניט אַז בײַ אונז זאָלען פֿאַרנעהמען ערטער „רב חאַצקעלע" מיט אַ „רב פֿײַוועלע" — אַלע זענען גלײַך! אײנע יחסנים! ווער עס קענען ניט שטעהן מיט אונז אין אײן שורה זאָל געהן! (שטיל אַ ווײַלע).

זלמן (בעזאַכט). איך האָב אויך מאַזאָליעס אויף די הענד. פֿונדעסטוועגען ווײס איך ווער איך בין. (צו יצחק'ן) דו ווערסט אפשר זײַן דער פֿיהרער פֿון דער אָרגאַניזאַציע?.. (צו שרה'ן) אפשר דו?

יצחק. פֿאַר וואָס ניט?!

גאָלדע. ער פֿערגעסט ווער ער איז (שמועות'ט מיט נחום'ן).

יצחק. איך פֿערגעס גאָר ניט ווער איך בין. איהר פֿער־געסט און לאָזט זיך טרעטען אויפ'ן קאָפּ... ס'איז פֿאַרהאַן בײַ אונז גענוג פּראָסטע אַרבײטער וואָס זענען בײַ מיר טויזענדער מאָל העכער און טײַערער ווי אַלע אײַערע אינטעליגענטען!

נחום (רעדט זיך אין אַ זײַט צו גאָלדען נאָר מען הערט ניט וואָס ער רעדט).

גאָלדע. אָבער וואָס האָט עס אַהער פֿאַר אַ שײַכות יענעמ'ס רעכנונג? געלד?..

יצחק. איך וויל זײ דערמאָנען אונזערע אינטעליגענטען אַז זײ האָבען אַן עסק מיט מענשען — ניט מיט קײנע פּראָים.

חיים. ערגער פֿון פּראַים זענט איהר!
יצחק. מען טאָהר ניט זאָגען דעם אֶמת.
זלמן. ערשטענס נעהמען זיי ניט קיין נדבות ביי אונז... פֿערגעסט ניט וואָס זיי גיבען אונז.
נחום (ווענדט זיך צו אַלעמען). איך בין פּאַר אַלעמען מודיע אַז כ'טרעט אַרויס פֿון דער אָרגאַניזאַציע. ס'איז נאָך ניט געקומען די צייט אַז כ'זאָל מיט אייך אין איינעם אַרבייטען!.. איך מיט יצחק'ן זענען מיר קיין חברים ניט... (שטיל).
יצחק. אֶמת.
חיים (ווי צו זיך). הערען, וואָס אַ שטיק פֿערד פלוידערט.
גאָלדע (איהר שטימע ציטערט). נחום, דו דאַרפֿסט עס ניט טהון... (מען קלאַפּט אין טיהר. אַלע הערען זיך צו).
זלמן (געהט צום טיהר). ווער איז דאָרט.
גאָלדע (געהט צום טיהר פֿרעגט) ווער איז דאָרט?
א שטימע (הינטער'ן טיהר). עֶפֿענט, עֶפֿענט...
נחום (ערוואַכענד געהט צום טיהר). מיין שוועסטער!
גאָלדע (עפֿענט). די שוועסטער, נחום!
אסתּר (קימט אַריין מיט אַ קליין פּעקעלע אין האַנד. זי וואַרפֿט זיך אָהן ווערטער נחום'ן אי'פּ'ן האַלז. אַלע שווייגען בלייבענדיג אויף זייערע ערטער. קוקען צו אסתּר'ן און נחום'ן).
נחום (שטעלט זי פֿאָר). דאָס איז מיין שוועסטער.
אסתּר (דערלאַנגט יעדערען בעזונדער די האַנד, מיט אַ שמייכעל). אַלץ דאָס אייגענע ווי ביי אונז: די זעלבע פּנים'ער; די זעלבע אויגען... אַפֿילו די הענד אויך די זעלביגע... (צו נחום'ן). וואָס מאַכסטו. מעהר ווי אַ יאָהר ניט געזעהן זיך.
חיים. אַט האָסטו דיר אַ גאַסט, נחום.
אסתּר (זעצט זיך). אַ גאַסט יאָ, אַ גאַסט.
נחום. וואָס מאַכען זיי אין דער היים?.. די מאַמע, דער טאַטע... ביזט צופֿוס געגאַנגען פֿון באַהן?
זלמן. האָסט גאָר, נחום, ניט געוואוסט אַז זיי קומען?
נחום. מיט אַ האַלבע שעה צוריק האָב איך דעם בריף ערהאַלטען אַז זי קומט. (צו אסתּר'ן) דערצעהל, וואָס מאַכען זיי?

אסתּר. כ'וועל דיר אַלץ דערצעהלען. (ווענדט זיך צו די הויזלייט) וואָס הערט זיך עפּעס בײַ אײַך? (טראַכט א ווײלע) איהר ווייט דאָך ניט זײַן ברגז, אַז כ'וועל וואָס פרעגען?

גאלדע. שטערט זיך ניט.

נחום. וואָס ווילסטו פרעגען?

אסתּר (מיט א שמייכעל) כ'וויל וויסען ווער זענען די אַלע מענשען, וועלכע איך זעה?

יצחק. שוועסטער אייגענע און ברידער אייגענע.

אסתּר. ס'איז מיר זעהר אַנגענעהם.

נחום (אונרוהיג). ס'האָט וואָס געטראָפען?

אסתּר (קוקט זיך יעדער ווײלע אום). בײַ אונז האָט מען זעהר פיעל מענשען אַרעסטירט... איך אַליין בין עפּעס מיט א נס אַנטלאָפען געוואָרען... מיר דוכט זיך אַז... כ'האָב מורא אַז כ'וועל זיך ניט אויסדרייען...

יצחק. לאַכט דערפון, דאָ זענט איהר זיכער.

אסתּר. כ'ווייס אַליין ניט... עפּעס דאָס האַרץ זאָגט מיר אַז כ'בין אַרעסטירט... אַז כ'בין ווי אַרום'גערינגעלט פון אַלע זײַטען...

חיים. מיר זענען צוגעוואוינט צו אַזעלכע זאַכען... לאָמיר געהן אַהיים, קינדער. זאָלען זיי זיך אויסרוהען... אויסדערציילען...

יצחק. אַרבייט זיך עפּעס גוט בײַ אײַך?

אסתּר. זעהר גוט. ווען פּאָליציע וואָלט אַזוי ניט שטערען די לעצטע צײַט.

חיים. נו, קומט אַהיים.

שרה. איך געה.

גאלדע. איך וועל אויך געהן מיט אײַך. (צו נחום'ן מיט אסתּר'ן) איך קום באַלד צוריק.

יצחק. מאָרגען וועלען מיר זיך זעהן (געזעגענט זיך מיט אסתּר'ן). א גוטע נאַכט.

חיים. אַפילו מענשען האָט מען בײַ אײַך אַרעסטירט?

אסתּר. א מאַן דרײַסיג.

גאָלדע. אין אַ קליין שטעדטיל אַזוי פיעל מענשען אַרעם־טירען!

היים. אַ גוטע נאַכט.

גאָלדע (טוהוט זיך אָן). אַ גוטע נאַכט איך קום באַלד, אויב מען וועט אונז הײַנט ניט אַרעסטירען וועט מען מאָרגען קומען נאָך אונז... מען דאַרף זיך ריכטען... אַ גוטע נאַכט! (זיי געהן אַלע אַרויס. אַ לאַנגע פויזע).

אסתר (שליסט צו די טהיר). כ׳האָב אַזוי פיעל געהאַט וואָס צו רעדען און איך ווייס איצטער ניט פון וואָס אָנצוהייבען (געהט צום פענסטער).

נחום (טהוט איהר אויס די שליאפקע פון קאָפּ). דערצעהל מיר וואָס ס׳הערט זיך אין דער היים? טהו אויס דײַן מאַנטעלע.

אסתר (נאָך אַ קורצען שווייגען). וואָס זאָל איך דיר פערצעהלען? דאָס אומגליק אין שטוב איז אַזוי גרויס, די צרות זענען אַזוי פיעל, אַז כ׳האָב גאָר ניט די מעגליכקייט דיר אויסצודער־צעהלען אַלעס.

נחום. און דער טאַטע?

אסתר. דער טאַטע לאָזט ניט לעבען: פון פריה ביז נאַכט הערט ער ניט אויף צו עגבערען אין האַרצען... כ׳מאַך זיך ניט הערענדיג... נאָר..

נחום. און די מאַמע וואָס מאַכט?

אסתר. די מאַמע האָט שוין קיין כח ניט צו לעבען. וואָלסט איהר גאָר ניט דערקענט — אַ הײַפּעל בײַנער פון איהר געבליבען... קלאָגט דעם גאַנצען טאָג... דער טאַטע מיט זײַן קוליע—אָהן איהר קען ער קיין טריט ניט שטעלען.

נחום. זיי באַקען נאָך ברויט?

אסתר. באַקען, וואָס כ׳האָב פערדיענט האָב איך זיי אַוועק געגעבען... דאָס געלד וואָס כ׳האָב דיר געשיקט מיט עטליכע וואָכען צוריק האָב איך געליהען — כ׳האָב נאָך ניט אַוועק־געגעבען. (אין אַ ווײַלע אַרום) אַז מען איז געפאָהרען קיין וואַרשאָ איהם מאַכען די אָפּעראַציע האָט מען פערקויפט אַלעס פון שטוב—די קישענס, די לײַכטער...

נחום. מהום... מהום....

אסתר. כ׳ווייס גאָר ניט וואָס איצטער וועט זיין. אויב איך זאָל ניט קענען צוריק פאָהרען אהיים — איז שלעכט. זיי וועלען דאָרט פון הונגער אויסגעהן. דו דאַרפסט זיין דאָפּעלט שטאַרקער וואָס דו זעהסט ניט וואָס דאָרט טהוט זיך.

נחום. מען האָט בעדאַרפט ברענגען טהע... איך שעם זיך דיר צו דערציילען אַז כ׳האָב קיין איין פּרוטה ניט.

אסתר. כ׳האָב אַביסעל געלד.. צו פערדינסטו וואָס?

נחום (שוואך). פרעג מיר ניט. שוועסטער. בעסער פרעג ניט. (שטאַרקט זיך). וואָס זאָל איך דיר זאָגען מיין שוועסטער?.. ס׳פער׳גנב׳עט זיך דער „צווייפעל״ אין האַרצען.

אסתר. וואָס הייסט?

נחום. אַזוי... כ׳האָב פאַר דיר קיין ווערטער ניט... ניט גוט אַז עס גנב׳עט זיך אַריין אַ קאַלטע מחשבה אין האַרצען אַריין... שוועסטער מיינע, ס׳איז ניט כדאי אַזוי פיעל צו ליידען. איך בוי הייזער פאַר יענעם און אַליין וואַלגער איך זיך אין גאַס.

אסתר (פערוואונדערט קוקט איהם גלייך אין פנים אריין). נחום! דו זאָלסט עס זאָגען?.. פון דיר זאָל איך עס הערען?

נחום. (זיין שטימע ציטערט). דאָס בלוט קיהלט זיך אָב. איך בין אַ פרעמדער צווישען די אַלע, פאַר וועמען כ׳האָב מיין לעבען מקריב געוועזען — פרעמד! פערשטעהסט עס? איך בין גרייט אַליין, מיט מיינע הענד, צושמעטערען דאָס וואָס כ׳האָב געבויט. צושמעטערען אַז מיינע אויגען זאָלען עס ניט זעהן.

אסתר. צוזאַמען אַרבייטען מיר.

נחום. אויפ׳ן סוף בין איך ערשט דערגאַנגען אַז מיר זעהען ניט מעהר ווי די שפּענער וואָס פאַלען בעת מען האַקט דעם וואַלד... כ׳קען מעהר ניט ליידען... (שטיל).

אסתר. איך רעכען דאָ וואַרטען ביי אַ וואָך צייט און דערנאָך זאָלען מיר ביידע פאָהרען אהיים. מיר וועלען וואַרטען אויף בריעף, זעהן וואָס מען וועט אונז שרייבען. איך גלויב אַז צוליעב עפּעס אַ שלעכטען איינדרוק רעדסטו אַזוי... איך רעכען דו זאָלסט מיט מיר פאָהרען אהיים (פערטראַכט זיך).

נחום. (געהט אום בלאָס איבער'ן צימער).

אסתר. אֶפּשר איז פֿאַר־האַן אַבּיסעל וואַסער, נחום? (מען קלאַפּט אין טיהר).

נחום. (הערט זיך צו).

אסתר. (שפרינגט אַב אונטער זיך). נחום! דאָס געהט מען אונז אַרעסטירען... נחום מען געהט מיך אַרעסטירען... איך שפּיר... (מען קלאַפּט).

נחום. ווער איז דאָרט? (אונטער'ן טיהר: „עפֿענט").

אסתר. מען איז מיר נאָך געפֿאָהרען... נחום... (מען קלאַפּט שטאַרקער).

נחום. (עפֿענט. ס'קומען אַריין איינינגע פּאָליציאַנטען א דוואָרניק און א מענש אין ציוויל קליידער).

נחום (בלייבט שטעהן אויף זיין אָרט).

אסתר (טרעט אונטער זיך ביז'ן פֿענסטער).

דער בעאמטער (צו די איבריגע). שטעהט ביים טיהר. (צו נחום'ן) ווי רופֿט מען אייך? (נעהמט פּאַפּיר מיט אַ בליישטיפֿט).

נחום. נחום.

דער בעאמטער. און דער פֿאַמיליע נאָמען?

נחום. גרין.

דער בעאמטער. ביזט דאָ פֿערמעלדעט?

נחום. יאָ.

דער בעאמטער. מיט וואָס פֿערנעהמסטו דיך?

נחום. כ'לערען זיך.

דער בעאמטער (צו אסתר'ן). ווער זענט איהר?

אסתר. זיינע אַ שוועסטער.

דער בעאמטער. וואָס טהוט איהר דאָ?

אסתר. איך בין נאָר וואָס געקומען זיך זעהן מיט איהם.

דער בעאמטער (שמועות'ט זיך אין דער שטיל מיט דעם ציוויל מענשען ס'פֿאַנגט זיך אָן אַ לאנגע אונטערזוכונג אומעדום אין גאַנצען צימער. נאָר מען געפֿינט גאָר ניט).

נחום (צו אסתר'ן). מען אַרעסטירט מיר און דער שרעקליכער מינוט פֿון מיין לעבען... איך שפּיר וואָס שרעקליכעס אין מיין נשמה...

דער בעאמטער (שרייבט).
אסתר. רעד קיין נאַרישקייטען ניט.
נחום. פינסטער אין האַרצען — פינסטער און קאַלט...
דער בעאמטער. וואס איז עס פאַר אַ דריי בעטען ביי אייך?
נחום. דאָ וואוינען נאָך צוויי נעהטאָרענס.
דער בעאמטער (שטעהט נאָך אַ ווײַלע אין מיטען צימער, קוקט זיך אַרום אין אַלע זייטען, לעזט פאַר באַפפענדיג וואָס ער האָט אָנגעשריבען. צו נחום'ן און אסתר'ן). טהוט זיך אָן און קומט מיט מיר. איהר זענט ביידע אַרעסטירט.
אסתר (איהר קול ציטערט). אָבער... איך בין דאָך נאָר וואָס געקומען?
דער בעאמטער. כ'ווייס. שנעלער, שנעלער!..
נחום. מען האָט דאָך גאָר ניט געפונען ביי מיר אין שטוב? (זיי טהוען זיך אָן). איהר האָט קיין רעכט ניט אונז צו אַרעסטירען.
דער בעאמטער. דאָס וועלען מיר שוין דאָרט זעהן, שנעלער, שנעלער!
נחום (געהענדיג צום טיהר). אין דער שרעקליכסטער צייט פון מיין לעבען... אין דער שרעקליכסטער צייט.
דער בעאמטער (נעהמט אַרויס דעם שליסעל פון טיהר). נו, געהט. (פריהער געהט אַרויס איין פאָליציי-מאַן און נאָך איהם אסתר זעהר בלאַס).
נחום (בלייבט שטעהן אין טיהר). ווי אַזוי וועלען דאָ קומען די קוואַרטיראַנטקעס?
דער בעאמטער. געה, געה! מיר וועלען זיי שוין אַליין איבערגעבען דעם שליסעל (געהען אַרויס).
אַ פאָליציי מאַן (קומט אַריין צוריק און לאָזט אראָב דעם פייער פון לאָמפ, געהט אַרויס. ס'הערט זיך דאָס סקריפּען פון שליסעל אין טיהר. שטיל. דער פייער פון לאָמפ טיקט זיך, מיקט זיך ביז ער ווערט אין גאַנצען פערלאָשען).

פאָרהאַנג.

דריטער אקט.

פרץ הירשביין.

די דעקאָראַציע ווי אין דעם ערשטען אקט.

מוצאי שבת. אויפ'ן טיש ברענט נאָך די ליכט פון הבדלה. ביים טיש רעכטס, זיצט אפרים אָנגעלעהנט דעם קאָפּ אויפ'ן האַנד. טראָגט א כאלאט איין אַרבעל לעדיג... נעבען איהם שטעהט א קוליע. אויפ'ן שלאָפבאַנק זיצט אסתר, איינגעהילט אין א טוך, דאָס געזיכט איינגעפאַלען און חשך. רחל עסק'ט זיך מיט דער דייזשע צוגרייטענדיג א ראָשטשענע.

ארום כסלו.

אפרים (ניט אָבוועגדענדי : דעם קאָפּ). וואָס זענען איוב'ס יסורים געגען מיינע? — גאָר ניט! (ענשען האָבען קינדער, מען האָרעוועט זיי אויס. מען מאַכט זיי חתונה — פיהרט צו דער חופּה... און איך, אַ קללה פון גאָ : ליגט אויף מיר און אויף מיין שטוב. (הוסט. שפּאַרט זיך אָן אויף זיין קוליע, געהט אַרויס).

אסתר (נאָך א קורצען ישווייגען). ער וועט שוין אין גאַנצען עק'ן מיינע יאָהרען. אַ מענש זאָל ניט צומאַכען דאָס מויל פון אין דער פריה ביז שטאָק נאַכט!... עגבערט דאָס האַרץ, עגבערט, עגבערט... וואָלט איך קענען ערגעץ אַנטלויפען.

רחל. ווי קען מען זיך עס איינהאַלטען, שטומען? די גאַל קען דאָך פּלאַצען... און אַז איך שוויַיג — אָך און וועה איז צו מיר.

אסתר (רעגט זיך). טאָ וואָס ווילט איהר פון מיר?! איך קענן שוין מעהר ניט אַרבייטען; די כחות געהן מיר אויס... לאָזט מיר איינזיצען.

רחל. (קוקט זי מוטערליך אָן). נאַריש קינד. ווער פֿער־לאַנגט עס פֿון דיר? ווי פֿאַלסט עס אויס צו רעדען? ביז מייַנע לעצטע כחות וועל איך האָרעווען און כ׳וועל אייַך ניט לאָזען פֿאַלען.

אסתּר. טאָ וואָס קרעכצט איהר? וואָס זיפֿצט איהר? וואָס בעקלאָגט איהר מיר מייַנע יאָהרען?

רחל. ווי זאָל איך ניט קלאָגען — אַז גאָט האָט אויף מייַן שטוב אויסגעגאָסען זייַן גאַנצען צאָרן?.. ער איז געבליבען אָהן הענד און אָהן פֿיס (דורך טרערהען). דו האָסט אָבגעפֿוילט צוויי יאָהר אין טורמע, (בעווייזט צום צווייטען צימער). און דאָרט... (איהרע ווערטער רייסען זיך איהר אָב). ענטפֿער מיר, רבונו של עולם!.. (אַ שווערע שטילקייט).

אפרים (קומט אריין. וואַשט די הענד און זאָגט שטיל „אשר יצר״). מען וואָלט שוין דאַרפֿען אייַנהייצען (צו אסתּר׳ן). וואָס זיצסטו נעבען פֿענסטער, וואָס? ס׳איז דאָרט קאַלט.

אסתּר. אַ קנאַפּע זאָרג.

אפרים (געהט צום טיש). אָט דאָס איז דאָך דאָס גאַנצע אונגליק אַז אַלץ־דינג איז בייַ אייַך קיין זאָרג ניט. אַז אייַך וואָלט דאַרען דער מח וואָלט איהר דאָך איצטער אין אַזאַ מצב ניט געווען.

אסתּר. פֿערשטעהסט זעהר אַסך.

אפרים. וואָרום וואָס קען טאַקע דער טאַטע פֿערשטעהן? גאָר ניט. טאַטע מאַמע זענען כּלבים אין שטוב, וואָס זיי זאָגען איז נאַרישקייט...

אסתּר. נישט איך פֿרעג בייַ דיר עצות, ניט איך וויל וויסען צו דו רעדסט חכמות, צו נאַרישקייטען.

רחל. אָט דאָס איז דאָס גאַנצע אומגליק. וועה איז מיר.

אפרים. כ׳האָב נאָך אַ עצה, איין שטיקעל עצה איז מיר געבליבען, אַנדערש וועל איך אָנהייבען...

אסתּר (שטעלט זיך). איך וועל אַנטלויפֿען אַהין וואו די אויגען וועלען מיר טראָגען! לאָזט מיר לעבען! איך וויל זיך אַביסעל אויסרוהען נאָך די פֿינסטערע צוויי יאָהר... לאָזט מיר צו רוה — זאָל זיך אייַך דוכטען אַז אַ פֿרעמדע זיצט בייַ אייַך אין

שטוב. כ׳וועל אייך פֿאַר אַלץ־דינג בעצאָהלען — פֿאַר אַלץ! אַ ווילד פֿרעמדע זיצט ביי אייך אין שטוב — און לאָזט מיך צו רוה!..

רחל (וויינענדיג). „פֿרעמדע״... ווי לאָזט עס גאָר פֿון דיין מויל אַרויס? פֿאַר וועמען האָב איך אַזוי פֿיעל געהאָרעוועט, געמאַטערט זיך דעם גאַנצען לעבען; דעם קליין פֿון די ביינער אויסגעטריקענט — פֿאַר וועמעס וועגען?...

אריה (אַ מענש פֿון אַ יאָהר 45 מיט אַ געלע באָרד, קומט אַריין).

אפרים (ניט מערקענדיג אריה׳ן). פֿערשאָלטען זאָלען ווערען פֿון גאָט. אָט די אַלע וואָס קלאָגען אויף קינדער — וואָס האָבען גאָר רחמנות אויף זייערע קינדער!..

אריה. גוט וואך! ביז ווי לאַנג וועט איהר זיך אַלץ טומלען, קריגען זיך? וואָס איז דאָ געוואָרען מיט אייער שטוב?

רחל. וואָס זאָל איך טהון צו מיין אומגליק? צו דער עלטער איז מיר מיין שטוב פֿערפֿינסטערט געוואָרען. אַלץ האָט זיך איבערגעקעהרט... מיט׳ן קאָפּ אַראָב און פֿיס אַרויף, וועה איז מיר!..

אריה (געהט צום טיש). נו, גענוג, גענוג... אויף אַפּולע וואָך וועט גאָט רחמנות האָבען (צו אסתר׳ן). וואָס מאַכסטו?

אסתר (שווייגט).

אריה. ביזט ברוגז מיט מיר?

אסתר. כ׳האָב אייך ניט וואָס צו ענטפֿערען.

אריה. דער פֿעטער פֿרעגט, וואָס דו מאַכסט — און דו ווילסט איהם גאָר ניט ענטפֿערען.

אסתר. כ׳האָב אייך גאָר ניט וואָס צו ענטפֿערען.

אריה. אַלץ וועט זיין צוריק ווי געוועז; וועיס נאָר ווי זיך אויף וועיטער צו פֿיהרען. דאַרפֿסט זיך פֿרעהען וואָס ביזט שוין, גאָט צו דאַנקען, ווידער אין דער היים—ווידער ביי טאַטע מאַמע...

אסתר. איך פֿרעה זיך.

אריה (ווענדעט זיך אָב). אפשר זענט איהר גרעסערע געלערנטע — אפשר זענט איהר קליגער. — אפשר זענט איהר עלטער...

אפרים. וואָס זאָל איך אייך זאָגען? כ׳האָב מיר שוין

אָנגעהויבען צו שרעקען—פֿאַר זיך אַליין פראָסט ... פֿאַר מײַנע אײַגענע ווענד שרעק איך מיר ... אז כ'הויב זיך אָן צובעקלערען וואָס פֿון מיר איז געוואָרען פֿאַר די לעצטע פֿאָר יאָהר — אײַזען ווען מײַנע כחות זאָלען זײַן, שמשון'ס כחות איך זאָל האָבען, וואָלט איך אויך געמוזט פֿלאַצען, פֿאַלען פֿאַר דער צײַט!

אסתר (לעגט זיך אויפֿ'ן שלאָפֿבאַנק מיט'ן קאָפּ צום וואַנד קרעכצט).

רחל נעהם דיר אַ קישען, אסתר.

אסתר (שווייגט).

רחל. אסתר, נעהם דיר אַ קישען. (ברענגט פֿון צווייטען צימער אַ קישען, דערלאַנגט איהר) נאַ דיר.

אסתר. כ'בעדאַרף קיין קישען ניט.

רחל. הויב אויף דײַן קאָפּ. פֿאַר וואָס פֿערשאַפֿסטו מיר אַזוינע יסורים? פֿאַר וואָס בין איך אַזוי בעשטראָפֿט?

אסתר (ניט אויפֿהויבענדיג דעם קאָפּ). וואָס בעקלאָגסטו מיר?— איך לעב נאָך.

רחל. (וואַרפֿט דעם קישען איהר צופֿוסענס. ווײנט זיך שטאַרק פֿונאַנדער). רבונו של עולם! נעהם בײַ מיר דאָס לעבען מײַנס! מאַך מיר דעם טוידט... פֿאַר וואָס פֿאַר אַ זינד זאָל איך עס אַלץ אָנקוקען?.. (ווײנט איבערגעבויגען אויף דער דייזשע).

אסתר (הויבט אויף דעם קאָפּ). וואָס איז?! משוגע זענט איהר געוואָרען? איינס איז מיר געבליבען — וואַרפֿען זיך פֿון בריק אין וואַסער אַרײַן.

אריה (צו רחל'ען). וואָס האָסטו זיך אין אמת'ן צוווײַנט אויף אַ פֿולע וואָך? רחל!

רחל (כליפעט).

אסתר (הויבט זיך אויף, געהט אום איבער'ן צימער). אויב אַזוי וועט זײַן ווײַטער אויך, וועל איך מסתמא ניט לאַנג אָנציהען... גאָר גיך וועט נעהמען אַן עק (הוסט זיך שטאַרק פֿונאַנדער).

אריה. טאַקי אין אמת'ן וואָס בעקלאָגט איהר זיך די יאָהרען?

נחום (אין צווייטען צימער, ברעכט אוים מיט א ווילדען געלעכטער).
חאַ — חאַ — חאַ — חאַ — חאַ — חאַ !

רחל. אָט איז מײַן גאַנצער נחת! ער האָט זיך שוין אויפגעכאַפּט.

אפרים. ער וועט מיר שוין עק'ן מײַנע רעשטע יאָהרען.

אריה. נעכטען איז ער דאָך גאַנץ רוהיג געזעסען — ווי האָט ער פערבראַכט די נאַכט?

רחל. ווי קען איך עס גאָר טהון אַזאַ זאַך! מען הײסט מיר איהם אַוועקגעבען אין משוגעים הויז — ווער איז מיר! אײן קינד; אײן אונג אין קאָפּ... וואָס זאָל איך טהון, וואָס זאָל איך מאַכען?

אפרים. אַזאַ סוף זאָל אויסגעהן פון אַלע אָט די, וואָס ווילען ניט געהן אין גלײַכען וועג! ער האָט געוואָרפען זײַן טאַטען אַ קאַליקע, אָהן הענד, אָהן פיס און איז געגאַנגען רײַך מאַכען די גאַנצע וועלט... אומזיסט שטראָפט ניט גאָט; גאָט ווײסט וואָס ער טהוט ביטער ווי דער טױדט איז מיר, אַז כ'בעדאַרף אָננעהמען פאַר רעכט דאָס, וואָס איז אויף מײַן אײן און אײנציגען זוהן אָנגעשיקט געוואָרען... (פון צווייטען צימער הערט זיך שפרינגען און קלאפּען און קולות: „כאַפּט איהם"! „כאַפּט איהם"!).

רחל. געה, אַריה, אפשר וועסטו איהם קענען בערוהיגען.

אסתר. ער וועט ניט פאָלגען (געהט צו צום טיהר). נחום, וואָס איז דיר? בערוהיג זיך. לעג זיך אויפ'ן בעט און שלאָף (קולות: „כאַפּט איהם!").

נחום (ערשיינט אויף דער סצענע, די האָר צופלאָנטערט, בעמערקט ניט די הויז־לייט. קוקט צו דער סטעליע, ווי ער וואָלט וואָס כאַפּען אין לופטען, שרייט): כאַפּט איהם! וואָס שטעהט איהר און שווײַגט?.. אַנטלאָפען געוואָרען אָט איז ער דאָרטען ווײַט ווײַט... (כאַפּט אריה'ן פאַר'ן ארבעל). אָט איז ער! איצטער וועסטו שוין ניט אַנטלויפען פון מיר (ווערט פלוצלונג רוהיג. קוקט פערוואונדערט אריה'ן אין געזיכט. לאָזט אָב ניט פיהלענדיג אריה'ס האַנד).

אריה. האָסט מיר ניט דערקענט?

רחל (מוטערליך). נחום'קע, מײַן קינד, דו ווײסט ווער דאָס איז?

נחום (קוקט אָן אריה'ן אומבעוועגליך, ווי ער וואָלט זיך וועלען וואָס דערמאָנען, פאנגט אָן ציטערען פון קעלט. קוקט זיך אַרום).
אסתר. וואָס ס'איז דיר, נחום? (קושט איהם אויפ'ן שטערען).
דיר איז קאַלט? אפשר וועסטו זיך גערן לעגען?
נחום (שוואך). כ'וועל דאָ זיין.
רחל. רבונו של עולם, ענטפער מיר.
אריה. נחום, דו ווייסט וואו דו ביזט?
נחום (קוקט איהם אָן מיט חשד). פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען וואו איך בין?
אסתר (זעצט איהם אויפ'ן שלאָף־באנק). זיץ דאָ.
רחל. וואָס ציטערסטו אַזוי, מיין קינד, דיר איז קאַלט?
אפרים (קוקט מיט אויסגעגלאָצטע אויגען).
נחום (ציטערט ס'קלאפט איהם א צאָהן אָן אַ צאָהן). מיר איז זעהר קאַלט.
אסתר. איך וועל דיר ברענגען דעם וואַרעמען מאַנטעל.
(זי ברענגט פון צווייטען צימער אַ מאַנטעל און הילט איהם איין).
נחום (קוקט זיך אַרום). וואו בין איך?
רחל. ביי אונז אין שטוב ביזטו דאָך, ביי דיין טאַטע מאַמע... אָט זיצט דאָרט דער טאַטע; אָט איז דער פעטער אריה; אָט איז דיין שוועסטער, אסתר; פאַר וואָס ווייסטו ניט וואו דו ביזט?
נחום (שוואך). וואָס טהוט איהר דאָ אַלע?
אסתר. דאָ וואוינען מיר דאָך; דאָס איז דאָך אונזער שטוב — האָסט פערגעסען?
נחום (קוקט זיך אַרום פערוואונדערט).
אפרים (געהט צו מיט זיין קוליע). דו דערקענסט גאָר ניט דיין טאַטען? איך בין דאָך דיין טאַטע; דיין טאַטע אפרים...
רחל. טאַטע פאָטער אין הימעל! האָב רחמנות אויף מיר, אויף מיינע אַלטע יאָהרען (ווישט מיט'ן אַרבעל די טרערען קוקט נחום'ען אין פנים). נחום'קע, דו דערקענסט מיר ניט?
נחום (וויל אויפשטעהן). לאָזט מיר, איך וויל פון דאַנען אַוועק געהן. (לאָזט זיך אראָב צוריק אין אָהנמאַכט). לאָזט מיר געהן...

וואָס ווילט איהר פון מיר? לאָזט! (שטארקט זיך). לאָזט מיר!

רחל (האַלט איהם פאַר ביידע הענד). וואוהין רייסטו זיך? ביזט דאָך אין דער היים, מיין קינד.

אסתר. דיר איז שוין ניט קאַלט?

אפרים. פיהרט איהם אַריין אין קאַמער.

רחל. זאָל ער זיין דאָ אָפּשר...

נחום (כאַפּט זיך פלוצלונג פאַר׳ן קאָפּ מיט אַ געשריי). האַ — האַ—האַ—האַ! מיין קאָפּ! מיין קאָפּ!

אריה. ווער טשעפּעט דיך?

אסתר (נעהמט איהם אַרום). בערוהיג זיך; בערוהיג זיך; איך זיץ דאָך נעבען דיר.

נחום (בעהאַלט דעם פנים ביי אסתר׳ן אויפ׳ן האַנד). ראַטעוועט מיר. לאָזט איהם ניט צו צו מיר. זיי ווילען מיר מיין קאָפּ אַראָבשניידען פון פּלייצע... לאָזט ניט, לאָזט ניט (קוקט צו דער סטעליע מיט אַ שמייכעל). אָט איז ער דער אָדלער מיינער, אָט איז ער דאָרט. כאַפּט איהם! טויזענדער יאָהר בין איך אויף איהם געריטען (שפּרייט אויס דיינע הענד). קום צו מיר, צו מיר... ווייט איבער די וואָלקען זענען מיר געפלויגען; וויים נעבען די הימלען זענען מיר געוועזען... שוואַרצע וואָלקען ציהען — מיר איבער זיי... ווייסע וואָלקען פליהען — מיר איבער זיי (שטיל). שווייגט. שווייגט... ער פליהט ווידער צו מיר ש־ש־ש — ער פליהט צוריק צו מיר... גלייך צו מיר... ווידער צום הימעל וועלען מיר זיך טראָגען... אַלע פינסטערע וועלטען וועלען מיר דורך־פליהען... ים׳ן זענען מיר דירכגעפלויגען. פאַליעס טראָגען — מיר איבער זיי... איין פאַליע שלײדערט, די אַנדערע כאַפּט אונטער, און מיר זענען איבער זיי... אין שנע איז קאַלט געוועזען... לאַנגע שטיוועל אָנגעטהון האָב איך. זענען מיר דורך די פינסטערע וועלדער געפלויגען. זענען וועלף אויפ׳ן וועג אָנגעפלויגען. כ׳בין אַ מלאך האָב איך נעזאָגט. איך בין... (שטילער) איך בין דער מלאך מיכאל, רפאל—אין הימעל אַריין האָב איך געוואָלט אַריינפליהען—די וואָלקענס אַראָבדייסען... אויפ׳ן קאָפּ איז נאָך געבליבען אַ שטיק שנע־ווייסע

וואָלקען (בעווייזט אויפ'ן קאָפּ). אָט קוקט ס'הענגט נאָך אַ שטיק וואָלקען. (הוסט).

אסתר. בערוהיג זיך. כ'ווייס עס שוין; כ'ווייס עס שוין.

נחום (קוקט אָן אסתר'ן מיט אַ שמייכעל). און ווער ביזטו זאָג? ביזטו דער מלאך גבריאל צו דער מלאך רפאל? קוקט איך בין צווישען די וואָלקען. איך פאָהר אויף אַ גרויסען פיש (טאַפּט ארום זיך). אויף זיין רוקען זיץ איך. איהר זעהט ווי ער טראָגט מיך? פיו, פיו... ווייטער ווייטער...

אפרים. טינקט איין אַ טיכעל אין קאַלטע וואַסער און פערבינד איהם דעם קאָפּ.

אריה. דאָס איז די איינציגע עצה: נאָר אַהין...

רחל. ווי קען איך עס טהון?

אסתר. איך וועל ניט לאָזען מען זאָל איהם נאָך אַ מאָהל אין טורמע זעצען — גענוג!

אריה. ווען כ'וואָלט זעהן, אַז ס'געהט צו בעסער.

נחום (קוקט אַנגעשטרענגט צו דער סטעליע).

רחל (קוקט איהם אָן און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ). אָט דאָס איז די גאַנצע צרה. ס'האָט זיך איהם עפּעס איין געהאַקט אין קאָפּ; איין זאַך האָט זיך איהם איינגעהאַקט. אַז ער איז איצטער אויף אַן אַנדער וועלט; ער ווייסט גאָר ניט וואָס אַרום איהם טהוט זיך. כ'האָב זיך געפרייט נעכטען... ער האָט גערעדט ווי אַ קלאָרער מענש: דערצעהלט ווי ער האָט דאָרט געלעבט, ווי מען האָט איהם געמאַטערט... כ'האָב געמיינט אַז גאָט האָט אויף מיר רחמנות געהאַט.

אפרים. (געהט אַריין אין צווייטען צימער).

אסתר (קוקט נאָך אפרים'ען). ער דערקוירצט נאָך מעהר די יאָהרען (די גאַנצע צייט האַלט נחום אין איין שעפּטשען, כאַפּט וואָס אין לופטען).

רחל. ווי רעדסטו עס אַזוינע ווערטער? אַזאַ עלטער אַזאַ עלטער. אויב ס'פּלאַצט אין איהם ניט די גאַל איז ער שטאַרקער פון אייזען.

נחום (ערוואַכענד). פון באַרג בין איך אַראָבגעפאַלען? איך

פֿאַל! איך פֿאַל! ראַטעווע‎ט מיר... ראַטעוועט. איך פֿאַל אין ים אַריַין...
איך פֿאַל אין תהום אַריַין... (שרייט). איך פֿאַל אין תהום א ריַין!!
אסתּר (גלעט איהם. וויינענדיג). שריַי ניט אַזוי... שריַי ניט אַזוי. ווע‎סט דאָך אָהן כּחות בּליַיבּען.
נחום (שעפּטשעט). האַלט מיר צו... האַלט מיר צו...
רחל (טינקט איין [אין קאַלטע וואַסער א טיכעל און וויל איהם פֿערבּינדען דעם קאָפּ). לאָז, מיַין אוצר, איך וועל דיר אַרום־בּינדען דעם קאָפּ.
נחום (שפּרינגט אויף פֿון אָרט). איך לויף, צו די בּערג וועל איך לויפֿען. דאָרטען וואַרט ער אויף מיר, דער אָדלער מיַינער, צווישען די שוואַרצע וואָלקען זיצט ער און וואַרט אויף מיר... ער שפּריַיט אויס זיַינע פֿליגעל און ווינקט צו מיר. ער בּענגט נאָך מיר... (ווינקט). קום צו מיר! קום, איך וועל דיר גאָר ניט טהון, דו האָסט מיר בּיז'ן אָבּגרונד אריַינגעשליידערט... שלאַנגען האָבּען מיר לעבּעדיגערהייט געוואָלט איַינשלינגען און דערנאָך די פֿאַליעס (שנעל). איינע אויף דער אַנדערער... אויף דער אַנדערער. איינע אויף דער אַנדערער... אָט זיצט ער, דער אָדלער מיַינער... רחמים בּעט ער בּיַי מיר...
רחל. בּינדט איהם אַרום זיין קאָפּ ער מערקט ניט).
נחום (רעדט זעהר שנעל). געדענקסט, ווען מיר האָבּען צו דער זון געפֿלויגען... אויף יענער זיַיט וואָלקען געוועזען... אַראָב פֿון דאָרט (מאַכט מיט די הענד). פֿיו — פֿיו!
רחל. עפּעס אַנ'אָדלער האָט זיך איהם אין מח איַינגע־האַקט — וואָס פֿאַר אַ יסורים האָט מען איהם דאָרט אָנגעטהון (ס'גיט אַ קלאַפּ אין פֿענסטער).
אריה (געהט צו צום פֿענסטער. קוקט זיך איין). ווער איז דאָרט? פּראָים! האָבּען זיך אַרום געקליבּען אַרום פֿענסטער האָבּען ניט קיין בּעסערס וואָס צו זעהן... פֿערד שטיקער... גרויסע מענשען... אַריַינגעקראָכען אין שויב אַריַין!
רחל. וועה איז מיר, וועה איז מיר.
נחום (געהט אום איבּער'ן צימער מאַכט מיט'ן האַנד). אַ גרויסער שטראָם וואַסער האָט געפּליַיצט — אויך איבּער איהם...

כ'האָב קיין מורה ניט! פֿאַר'ן תהום — קיין מורא ניט! פֿאַר'ן לויתן — קיין מורא ניט! כ'בין פֿון פֿאַליע צו פֿאַליע געשפּרונגען... פֿון איין עק וועלט צום אַנדערען געשפּרונגען... (שפּירט פּלוצלונג די גאַסע טוך אויפֿ'ן קאָפּ. כאַפּט זיך מיטביידע הענד פֿאַר'ן קאָפּ). ראַטעוועט מיר! ראַטעוועט מיר, איך טרינק זיך! איך טרינק זיך (בעט רחמים). וואָס שטעהסטו דאָרט... קום צו מיר מיין אָדלער, און נעהם מיר אויף דיינע פֿליגלען... דו שטעהסט אויפֿ'ן שפּיץ פֿעלזען און איך טרינק זיך... ווען האָסטו דאָרט? דאָ בין דאָך... (קלאַפּט זיך אין הארצען). אָט בין איך דאָך... דו זעהסט ניט? (וויינט). האָסט גאָר קיין רחמנות ניט אויף מיר, האַ? האָסט מיר פֿון דיינע פֿליגעל אַראָבגעוואָרפֿען און איך טרינק זיך בין'ן האַלז אין וואַסער... זעה בין'ן האַלז אין וואַסער שטעה איך... קיינער ראַטעוועט מיר ניט... קענסט מיר ניט... איך בין דאָך עס... איך אַ יתום בין איך... איך, דער יתום, שטעהט אין וואַסער און בעט רחמים... עלענד בין איך... אַליין בין איך!.. אַ יתום בין איך!.. (לאָזט זיך אראָב).

אסתּר (וויינט איבער איהם). וואָס שרייסטו? וואָס וויינסטו... אין שטוב בּיזטו דאָך... האָב קיין מורא ניט. אָט בין איך דאָך, דיין שוועסטער נעבען דיר...

נחום (קוקט זיך ארום. שפּירט אז ער זיצט אויף דער ערד. וויל זיך אויפֿהויבען און לאָזט זיך מאַכט־לאָז צוריק אראָב). וואו בין איך?

רחל. וועה איז מיר! אָן כּח איז ער געבליבען. אַז מען בינדט איהם אַרום דעם קאָפּ מיט קאַלטע וואַסער לאָזט עס איהם אַביסעל אָב.

אריה. קאַלטע וואַנעס דאַרף מען איהם מאַכען.

נחום (געהט לאַנגזאַם אַריין אין צווייטען צימער. אסתּר געהט איהם נאָך).

אריה. ער וועט אייך אַלעמען דאָ פֿערמאַטערען... (עס קומען אריין אין שטוב צוויי יונגע מענשען. בלייבען שטעהן ביים טיהר).

די יונגע לייט. גוט וואָך! (רחל און אריה קוקען זיי אָן).

ערשטער. אסתּר איז פֿאַרהאַן?

רחל. איך ראַט אייך קינדערלאַך איהר זאָלט בעסער

אַוועק געהן. ס'איז מיר אַזוי אויך גענוג ביטער... מײַן מאַן וועט נאָך אַרויסגעהן...

צווייטער. מיר האָבען גענאַרפט זעהן אסתר'ן.

אפרים (רייסט זיך אַרויס פון צימער). ווער איז דאָרט?! זיי זענען געקומען אַהער?... אַרויס! אַרויס! איהר וועט נאָך מײַן שוועל איבערטרעטען?! איהר האָט מיר... איהר האָט מיר... מײַן שטוב האָט איהר מיר חרוב געמאַכט... ווי האָט איהר עס אַ העזה?! האַ?! (זיין קוליע פאַלט איהם אַרויס פון האַנד. זיינע פיס טרייסלען זיך איהם, שרייט). זעהט וואָס איהר האָט מיר אָנגעמאַכט... אַ—רויס פון מײַן שטוב!! אַ—ר—ויס!! גַזְ—לָנִים, מער—דער! רשעים רְשָׁ—עִים!!

אסתר (לויפט אריין). טאַטע! זאָלסט ניט סמייען! טאַטע! זאָלסט ניט! קיינער וועט מיר מײַן לעבען ניט... קיינער... (הוסט זיך שטאַרק פאַרנאַנדער מיט אַ בלוטשטורץ שרייענדיג:). קיינער וועט מיר ניט... (די יונגע לייט מאַכען זיך ארויס פון שטוב).

אפרים (שטעהט אויף זיין אָרט ווי צוגעשמידט שאָקעלט זיך ווי שכור... שעפּשעט „ריש—עים... רש—עים" ...).

רחל (לויפט צו אסתר'ן).

פאָרהאַנג.

3 0112 062187973